

Bauer, Jaroslav

Nové edice starých lužickosrbských textů

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. A, Řada jazykovědná.
1969, vol. 18, iss. A17, pp. 176-177

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/101061>

Access Date: 25. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

выхода из употребления морфологических построений вроде *пришедши* и замена их формами типа *придя*, как и утраты форм типа *испекши, изнемогши* по причинам неблагозвучия.

Автор построил свою книгу с привлечением богатой научной литературы (отражением этого является, между прочим, внушительный список библиографии), со знанием истории решения данной проблематики до мельчайших подробностей. Почти одновременно с ним работали над подобной тематикой Р. Вечерка (книга о старославянских причастиях, 1961 г.), Р. Ружичка (тематически аналогичная работа, 1963 г.) и несколько позднее В. Барнет (исследование развития действительных причастий и деепричастий в русском языке, 1965 г.), однако все эти четыре книги возникли совершенно независимо от результатов исследования остальных авторов; остается только пожалеть, что работа проф. Барнета (по собственному примечанию в его книге, на стр. 181) не использовала научных достижений французского рустиста. Вообще, напрашивается, небольшое сопоставление книг обоих этих рустистов: Книга В. Барнета (несомненно высокого уровня) представляет, скорее, макроанализ, очерк общих проблем с постоянными попытками улавливать не детали, а „генеральную линию“, добиваться синтеза. Она менее обширна (всего 191 стр.), но охватывает более широкую тематическую область и более широкий хронологический диапазон — в ней имеются рассуждения о генезисе причастий в индоевропейском языке, а современное состояние стоит как будто на периферии внимания автора. Барнет декларативно подчеркивает необходимость системной, структуральной методологии, на протяжении всего труда стремясь применять эти принципы при трактовке материала, стараясь во что бы то ни стало доказывать их правомерность. Наконец, его работа носит преимущественно синтаксический характер, партиципальные обороты рассматриваются всегда в качестве конститутивных компонентов строя всего предложения в целом, их развитие связывается с динамикой развития фразовых структур. Ж. Веранк, напротив, дает прежде всего поразительно тонкий микроанализ, в котором структурные приемы играют, скорее, имплицитную роль.

Хотелось бы отметить еще некоторые моменты, вызвавшие критические замечания рецензента. Они весьма немногочисленны и затрагивают большей частью не столь существенные вопросы. Так, вряд ли можно согласиться с употреблением некоторых лингвистических терминов, принятых, вероятно, во французской синтаксической науке, однако мало обычных у большинства славистов, иногда даже затрудняющих понимание излагаемых явлений; например, предикативная функция деепричастий обозначается постоянно в виде функции „атрибута“ (напр. стр. 97), названия „апозиция“ (*покраснев, он себя выдал*) и „непосредственная аппозиция“ (*aposition immédiate*, напр. *он стоял нагнувшись*) связаны в сознании славистов-нефранцузов обычно с чем-то другим, под „прономинальными формами“ имеются в виду возвратные формы (поэтому утрата возвратности называется в книге „депрономинализацией“). Возможно, отдельные предположения или заключения Веранка не лишены некоторой доли субъективизма (ср. отношение форм на *-в* к формам на *-л*); если предпочтение одной из форм (*-в-вши*) в известной степени было делом индивидуального употребления и вкуса отдельных писателей, то возникает мысль о том, не следует ли даже точные подсчеты и статистики кое-где принимать с некоторой условностью. Наконец, можно предложить, чтобы в будущем не употреблялись при цитации примеров сокращения вроде: П = Невский проспект, Гоголь, I = История одного города, Салтыков-Щедрин, и т. п.

Труд проф. Ж. Веранка представляет знаменательный вклад в систематическое изучение исторической грамматики русского языка. Русисты признательны автору за проделанную колоссальную эвристическую работу, за все те усилия, которые им были приложены на пути успешного составления книги. Остается высказать пожелание, чтобы книга могла стать легко доступной русистам в славянских странах, поскольку они, вне всякого сомнения, во многом будут опираться на ее результаты.

Роман Мрагек

Nové edice starých lužickosrbských textů

V roce 1967 byla slavistika zásluhou profesora lipské university H. Schustera-Šewce obohacena o dvě významné edice, které zpřístupňují staré lužickosrbské jazykové prameny: je to jednak historická chrestomatie *Sorbische Sprachdenkmäler* · 16. — 18. *Jahrhundert* (v edici Spisy Institutu za serbski ludospyt vydala Domowina, Budyšin 1967, 512 stran a fototypické přílohy), jednak edice důležité dolnolužické památky *Das niedersorbische*

Testament des Miklawuš Jakubica 1548 (v edici Veröffentlichungen des Instituts für Slawistik vydal Akademie-Verlag, Berlin 1967, XLVI + 415 stran).

Není snad nutno zdůrazňovat, jak významné je poznání vývoje lužické srbštiny pro historickosrovnávací studium slovanských jazyků: najdeme zde mnoho archaismů, které vyplývají z okrajové polohy a značné izolace lužické srbštiny, pozoruhodné diference mezi oběma spisovnými jazyky a jejich nářečními, a zároveň neologismy i zajímavé jevy související do velké míry se stále rostoucím bilingvismem Lužických Srbů. Využití tohoto bohatství znesnadňoval nedostatek přístupných a vědecky spolehlivých edic starých textů.

Velká chrestomatie připravená H. Schusterem — Sewcem má proto mimořádný význam. Přináší 91 souvislých jazykových pramenů z 16. — 18. stol.; z toho 55 je tu publikováno poprvé. Menší památky jsou otištěny celé, větší v ukázkách. Vydání je připraveno vzorně: text je podán v pečlivé transliteraci do latinky se zachováním všech zvláštností, nutné úpravy a opravy jsou přesně zaznamenány v poznámkách. U památek s málo průhledným pravopisem je připojen i přepis do dnešního hlůž. nebo duž. pravopisu, aby byla usnadněna správná interpretace textu. Vydání je pořízeno podle originálů nebo původních tisků, pokud ovšem nejsou ztraceny. Památky jsou rozděleny do tří hlavních oddílů podle jazykové příslušnosti: I. památky hornolužické s dalším dělením na období předspisovné, na protestantskou a katolickou variantu spisovného jazyka; II. památky dolnolužické s dalším dělením za západodolnolužické a východodolnolužické; III. památky stojící mimo spisovnou tradici. Vnitřní uspořádání je pak chronologické. U každé památky je uvedena dosavadní bibliografie, stručná informace o jejím jazyce a nářeční příslušnosti, o autorovi a o památce samé (kde je uložena apod.).

Kniha je opatřena předmluvou, v níž jsou vyloženy ediční zásady a zaznamenána dosavadní vydání lužickosrbštiny textů, a úvodem, v němž je podán hutný přehled vývoje lužickosrbštiny jazyků, jak se odráží v jejich památkách. Připojeny jsou fotografické reprodukce ukázek z nejdůležitějších rukopisů a tisků.

Edice Jakubicova dolnolužického Nového zákona z r. 1548 přináší nejen velice přesnou transliteraci textu do latinky (na ní spolupracovala Doris Petrová), ale i závazné úvodní studie, které z mnoha stran osvětlují památku: podávají popis rukopisu a dosavadní historii jeho zkoumání, řeší otázku předlohy (Jakubica překládal z Luthera, ale rád sahal po textu českém k usnadnění převodu do lužické srbštiny; poměrně nejbliže má k Novému zákonu Jana Hada z r. 1545), rozebírají pravopis památky a řeší otázku nářeční příslušnosti Jakubicova jazyka a jeho postavení v lužickosrbštině-lechickém jazykovém území (to pěkně ilustruje mapka na str. XIII). Připojeny jsou 2 snímky památky.

Tak je poprvé v úplnosti zpřístupněn jeden z nejdůležitějších starých lužickosrbštiny textů, mimořádně významný i tím, že se v něm obráží dialekt již zaniklý. O překladateli víme málo; snad je totožný s kazatelem německy jmenovaným Nicolaus Kubike, který působil od r. 1523 v Lubanici — Laubnitz. Je však zřejmé, že dialekt znal velice dobře, asi již od dětství.

Jsme H. Schusterovi — Sewcovi za obě edice velice vděční. Věříme, že sorabisté v NDR budou v ediční práci pokračovat a časem co nejuplněji zpřístupní lužickosrbštině písemnictví slavistickému bádání. Myslím, že by byla velice vítaná např. podle vědeckých edičních zásad připravená chrestomatie z literatury 19. stol., protože ani památky z této doby nejsou všechny dobře dostupné. Důležitým doplňkem edic starých textů by vydávání textů nářečních (*Sorbische Dialekttexte*), o které pečuje Institut za serbski ludospyt v Budyšině; v nich je zachycen a pro budoucí bádání zachován stav lidového jazyka ze současné neboj nedávne doby.

Jaroslav Bauer

Prinoški k serbskemu řečespytej. Beiträge zur sorbischen Sprachwissenschaft. Red. H. Fasske a R. Lötzsch. Domowina, Budyšin 1968, 368 stran.

K mimořádně bohaté žni sorabistické literatury z r. 1967 přibyl počátkem r. 1968 sborník mezinárodní konference, kterou uspořádal pod názvem „Die Stellung des Sorbischen in der Slawistik“ 17. — 20. V. 1966 v Berlíně a Budyšině Institut für Slawistik a Institut za serbski ludospyt Německé akademie věd. Kromě slavistů z NDR na ní byli zastoupeni slavisté z ČSSR, Polska, SSSR, USA, Jugoslávie a NSR. Redakci se podařilo shromáždit